

„Szembenézések”

A software-esek Ráckevét választották idei találkozójuk színhelyéül, pontosabban ott a Fekete Holló étterem pincebórozóját. Az izgalmas múltú helyiség e — középkori eredetű részleteivel azonosítható — nevezetességének az alkotó elemék számára termékenyítő hangulatot indikáló helyiségében meg is született egy közös alkotás első kezdeménye: tudniillik a software-esek elhatározása, hogy megkísérlik a rájuk vonatkozó és érdekükben, de valójában a teljes befogadó környezet érdekében érvényesítendő *szakmai—erkölcsi normarendszer* kidolgozását.

Hogy miért kell kísérletnek minősíteni a vállalkozást már előre, amikor még csak az elhatározás konkrét, és talán helyes, ha úgy értékeljük, hogy egyelőre semmi más, azt a megcélzott feladat jellege magyarázza: belátható ugyanis, hogy csak bizonyos feltételek esetén konvergens az ilyen feladattípusnak a megoldását szolgáltató tetszorosozat. (Általánosítva: „... a kettőt nem lehet elválasztani egymástól, és nem lehet egyikre sem azt mondani, hogy a másik alapja; ha az egyiket megoldottuk, azzal egyidejűleg megoldódott a másik is. Az emberek erkölcsi átnevelése nélkül soha nem lesz igazságos elosztása a javaknak; viszont az anyagi létbizonytalanság megszüntetése nélkül so-

ha nem lesz erkölcsi emelkedés” — fogalmazza meg Maróti Lajos A kolostor című regényében.)

Mindenesetre tény, hogy a „feladatmegoldás” megkezdése valóban nem halasztható. A szándék máris egy impurumát szülte a mégiscsak körvonalazható, és majd az NJSZT tagjainak irányt adó szabályzatnak; illetőleg egy, a „regula” pontosabb kidolgozásának mikéntjétől és határidejétől független software-etikai „n-parancsolatnak”. Ez nem veszi figyelembe azt sem — mert ma még végképp beláthatatlan —, hogy az életbeléptetés utáni ellenőrzésre milyen formában kell biztosítani a lehetőségeket.

Az e számunkban közölt gondolatokat vitaindítónak szánja az NJSZT Programozási Rendszerek Szakosztálya. A ráckevei Software-es Találkozó résztvevői ugyanis nem vállalkozhattak egyelőre arra, hogy a számítástechnikai társadalom felhatalmazottjaiként tegyenek javaslatot a társaság felé. Az viszont egyértelmű, hogy a létező közéleti felelősség képviselőjének az NJSZT-nek kell lennie. Így remélhető, hogy a most induló nyilvános vitában érlelődő előterjesztés jóváhagyásának döntő fóruma a következő közgyűlés, esetleg már az idei NJSZT konferencia révén kínálózó „előre megszervezett alkalom” lesz.

Véleményünk szerint a kívánatos eszmecsere valószínűleg minden software-műhelyben — sőt, sokkal szélesebb réteg köreiben is — kibontakozott már néhányszor az utóbbi években. Tulajdonképpen az eddig belterjesztéseket, azok összefoglalásait szeretnénk az olvasók — és közöttük egyben az érintett társasági tagok — elé tárni, a konvergencia kiváltását elősegítendő. Vagyis a hasonló munkahelyek speciális helyzeteiben sokszor élesedő ellentéteket megvilágító véleményeket, vagy az ellentmondások gyakori érzékelhetősége szerint még nem megoldódott dilemmákat, illetve ezek eldöntésére ajánlható mértékeket ismertető írásokat, valamint a fentiek valamely vonatkozásban törvényszerű összefüggéseit bizonyító hozzászólásokat várunk.

A lap hasábjain folyamatosan közöljük a közérdekű tapasztalatokat, eszmefuttatásokat, a közelítést befolyásoló replikákat. (Lapzártának a következő havi számot tekintve 20-a tekintendő.)

A most következő állásfoglalás mozgósítani szándékozik mindenkit: emeljük tekintetünket először egymás szemébe! Érjük el, hogy közösségünk mindig állhassa a farkasszemet a nagyobb közösség felmérő pillantásakor!

**Morális kérdések
a software-szakemberek
munkájában**

Közismert, hogy a társadalom életében aktívan közreműködő embernek a tetteit egyre több esetben erkölcsi megfontolásokkal kell mérlegelni, sőt a társadalom fejlődésével együtt szélesedik azon cselekvés- és magatartásformák köre is, amelyekben az ember szinte kizárólag saját lelkiismeretére hagyatkozhat.

Az erkölcsi szabályozás egyre növekvő szerepét mi sem tükrözi jobban, minthogy szépen szaporodik az olyan társadalmi együttélési formák száma (gondoljunk a magánéletre, társasági életre, számos foglalkozásra, mint például a diplomáciai, orvosi, mérnöki, ügyvédi, bírói pálya), amelyeknek írásban is kidolgozott etikája, sőt számos foglalkozás etikájának még szervezett védelmezője is van, ti. az etikai bizottságok.

Természetesen az *erkölcs érvényesülésének feltételei* is vannak. A legfőbbek: a *szabadság* és a *tett hatása* a társadalomra.

A számítástechnikát gyakorlók különösen nagy szabadságot élveznek a szakma fiatalága miatt. Nincs szakmai követelmény, tehát nincs mit következetesen végrehajtani. Nincsenek általános érvényű szabványok, normák. Ezért is nagy a számítástechnikusok erkölcsi felelőssége.

Előfordul azonban a másik véglet is. Különösen a számítóközpontokban gyakori, hogy túlszabályozzák a gép körüli tennivalókat —, vagy legalábbis ezt tartanák ideálisnak — megfosztva ezzel a dolgozó embert egyik leghatásosabb ösztönzőjétől, a moráltól. „Vakfejelemben nincs morál.”

A software-eseket nem fenyegeti ez a veszély. Erkölcsi felelősségüket inkább cselekedeteik súlyai alapján kell mérlegelni. A software-szakember az a számítástechnikus, aki az-

ért az eszközért felelős, amelyet más számítástechnikusok használnak. A software-es felelőssége ezért rokon a szerzőságot, termelőeszközgyártók felelősségével. Munkájának és tetteinek hatása közvetlenül nem látszik, közvetve azonban hatványozottabban jelentkezik.

Ez a szakember valójában három arcú: mint *fejlesztő*, számítástechnikai eszközöket készít, azokért felel; mint *szolgáltató*, közreműködik az alkalmazási munkákban, hibát hárít el, tanácsot ad; mint *üzemeltető*, felel a működtetett programtermékekért, beleértve az operációs rendszert és más, rendszeresen futtatott programokat is.

A gyakran egy emberben megvalósuló három arc legalább háromféle szempontot jelent, amelyek között a software-esnek rendszerint csak a lelkiismeretére hallgatva van módjában döntenie.

A *fejlesztő* egyetlen, mindenütt kimondott erkölcsi felelőssége, hogy *szavatosságot kell vállalnia* az általa készített eszközökért. Ezenkívül számos szituációban áll erkölcsi megfontolás előtt:

— tudnia kell, hogy ha az általa készített eszköz jó, akkor többszörösen jó, ha rossz, akkor többszörösen az;

— döntenie kell, hogy mely szempontokat részesítsen előnyben: a szakmai színvonalat, a specifikációnak való megfelelést, a megoldás általánosságát, a határidő betartását, a megvalósítási költségek minimalizálását stb.;

— éreznie kell és ennek megfelelően ítélni, hogy munkája eredményein múlik az alkalmazások fejlődése.

A *szolgáltató software*-es legfőbb erénye az alkalmazkodás, a mások gondolatvilágába való könnyed beilleszkedés képessége. Az ilyen tennivalókat egyéb

munkái azonnali félretevéssel kell végeznie, ami rendszerint valóban nagy áldozatnak láttszik. A szolgáltató software-szakembernek úgy kell beavatkoznia mások szakmai problémahelyzetébe, hogy tudnia kell, véleményét rendszerint készpénznek veszik: a szolgáltató partnere ugyanis gyakran inkább kiszolgáltatót, mint kiszolgált. A jó software-es szolgáltató tevékenységét jól fel is használja többek között a fejlett eszközök terjesztésére is.

Az *üzemeltetők* felelőssége az operátorok felelősségéhez hasonló. Furcsa kettősség jellemzi helyzetüket: egyrészt a fejlesztői munkát tartják „igazi” software-es munkának, másrészt még küszködniük is kell azért, hogy közvetlenül felelősek lehessenek az üzemeltetett software-ért. Gyakran és sok számítóközpontban ahelyett, hogy az operátorok és a software-esek közös felelősségét hangoztatnák, azt úgy osztják meg, hogy a software-es átadja üzemeltetésre a garantáltan jó software-t. Pedig ha lenne garantáltan jó software, valóban megszűnhetne a software-es felelőssége.

Éppen csak bepillantva a számítástechnikusok egyik csoportjának, a software-szakembereknek a gondjaiba, megállapíthatjuk, hogy bőven van alkalom erkölcsi megfontolásokra (néhányan, e sorok írója is talán túlzottan aggályos). Sajnos a számítástechnika sem mentes azonban azoktól, akik épp e szakmát érzik olyannak, ahol nincs szükség morálra.

Nem lehet cél a software-esek minden cselekedetére kiható morálkódex összeállítása, de úgy véljük, ha erkölcsi szabály nem is sok, de nézet könnyen elterjedhet a ráckeveihez hasonló viták következtében.

ZSOMBOK ZOLTÁN